

21. Сборник законов и справочных сведений / сост. В. И. Чарнолуцкий. – М., 1907.

22. Сборник статей Екатеринославского научного общества по изучению края / под общ. ред. проф. В. В. Курилова. – Екатеринослав, 1905.

Надійшла до редколегії 20.04.2016

УДК 377.6(477.63)«18»:61

Л. Л. Прокопенко

*Дніпропетровський регіональний інститут державного управління
НАДУ при Президентіві України*

РОЗВИТОК МЕДИЧНОЇ ОСВІТИ У КАТЕРИНОСЛАВСЬКІЙ ГУБЕРНІЇ У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ XIX ст.

Проаналізовано становлення та розвиток медичної освіти в Катеринославській губернії у другій половині XIX ст. Висвітлено передумови та мету створення губернської земської фельдшерської школи, яка поклала початок підготовці медичних кадрів середньої кваліфікації у нашому краї. Проаналізовано Статут школи, затверджений міністром внутрішніх справ 2 квітня 1870 р., зокрема, охарактеризовано мету створення школи, систему управління нею, розглянуто зміст навчальних програм школи відповідно до «Нормального статуту земської фельдшерської школи» 1872 р. та 1897 р., розкрито зміни вимог до освітнього цензу вступників. Особливу увагу приділено аналізу динаміки обсягів підготовки фельдшерів у школі у другій половині XIX ст., змін соціального складу учнів. Значне місце відведено висвітленню ролі губернського земства у забезпеченні діяльності школи як з точки зору участі в її управлінні, так і матеріального забезпечення.

Ключові слова: фельдшерська школа, Катеринославське губернське земство.

Л. Л. Прокопенко

*Днепропетровский региональный институт государственного
управления Национальной академии государственного управления при
Президенте Украины*

РАЗВИТИЕ МЕДИЦИНСКОГО ОБРАЗОВАНИЯ В ЕКАТЕРИНОСЛАВСКОЙ ГУБЕРНИИ ВО ВТОРОЙ ПОЛОВИНЕ XIX в.

Проанализированы становление и развитие медицинского образования в Екатеринославской губернии во второй половине XIX в.

Освещены предпосылки и цели создания губернской земской фельдшерской школы, которая положила начало подготовке медицинских кадров средней квалификации в нашем крае. Проанализированы Устав школы, утвержденный министром внутренних дел 2 апреля 1870 г., в частности, охарактеризованы цель создания школы, систему управления ею, рассмотрено содержание учебных программ школы в соответствии с «Нормальным уставом земской фельдшерской школы» 1872 г. и 1897 г., раскрыто изменения требований к образовательному цензу абитуриентов. Особое внимание уделено анализу динамики объемов подготовки фельдшеров в школе во второй половине XIX в., изменений социального состава учащихся. Значительное место отведено освещению роли губернского земства в обеспечении деятельности школы как с точки зрения участия в ее управлении, так и материального обеспечения.

Ключевые слова: фельдшерская школа, Екатеринославское губернское земство.

L. L. Prokopenko

Dnipropetrovsk Regional Institute of Public Administration, National Academy of Public Administration, Office of the President of Ukraine

THE DEVELOPMENT OF MEDICAL EDUCATION IN KATERYNOSLAV PROVINCE IN THE SECOND HALF OF THE 19TH CENTURY

The establishment and development of medical education in Katerynoslav province in the second half of the 19th century is analyzed. The prerequisites for the creation of the province zemstvo school for doctors' assistants, which initiated the training of skilled medical personnel in our region, are described. The Statute of the School, approved by the Minister of the Interior affairs on April 2, 1870 is analyzed; in particular, the main objective of the creation of the school and its management are considered, the content of the curriculum of the school according to "Normal Statute of the zemstvo school for doctors' assistants" in 1872 and 1897 is examined, the changes in the educational requirements for educational qualification of applicants are explained. Special attention is paid to the analysis of the dynamics of volume of doctors assistants training at the school in the second half of the 19th century, changes in the social composition of students. A significant focus is given to the role of the provincial zemstvo in the activities as to the school management and financial support.

Keywords: doctors' assistants school, Katerynoslav province zemstvo.

Інтерес до діяльності першого в нашому краї медичного навчального закладу обумовлений місцем і роллю, яку губернська земська фельдшерська школа відіграла у підготовці медичних кадрів, поліпшенні медичного обслуговування населення Катеринославської губернії. Хоча останній проблемі присвячено низку публікацій, зокрема

статті Л. В. Гриженко [1], Т. Д. Липовської [5], О. В. Черемісіна [29], слід відзначити, що в них діяльність школи розглядається побіжно. Тому метою даної статті є аналіз становлення та розвитку губернської земської фельдшерської школи та її внеску у розвиток медичної освіти в Катеринославській губернії у другій половині XIX ст.

До земської реформи 1864 р. лікарів з вищою освітою для дев'яти українських губерній готували медичні факультети Київського та Харківського університетів. Що стосується медичних кадрів середньої кваліфікації, то їх підготовкою займалися лише три фельдшерські школи, які знаходилися на утриманні приказів громадської опіки. У школи приймали по 20 вихованців на кошти приказів, а також платних учнів віком від 12 до 16 років. Вимоги до учнів були мінімальними: вміння читати і писати російською мовою. Школи призначалися головним чином для комплектування штатів великих міських лікарень. В Україні перша така школа відкрилася в Києві в 1842 р., друга – у 1845 р. у Харкові, а з 1862 р. – в Одесі [4; 26, с. 256].

Досить обмежені масштаби підготовки обумовлювали те, що серед практикуючих фельдшерів основну масу становили ті, хто отримав кваліфікацію шляхом простого учнівства при державних, громадських, приватних лікарнях під керівництвом лікаря і здав екзамен екстерном при губернській лікарській управі та отримав свідоцтво на звання фельдшера. Але найбільш чисельну групу становили «ротні фельдшери»: нездатні до стройової служби солдати, які навчалися догляду за хворими, приготуванню ліків і латини у полкових і батальйонних лазаретах. Теоретичних знань ці фельдшери не мали, їх відрізняв низький загальноосвітній рівень. Навіть у 1911 р., скажімо, з 49 фельдшерів Верхньодніпровського повіту лише 22 пройшли підготовку у фельдшерській школі, а інші були військовими фельдшерами [4; 3, с. 11].

Тому від самого початку запровадження земства на Катеринославщині у 1866 р. і передачі йому від приказу громадської опіки справу охорони здоров'я губернська земська управа приділяла значну увагу поліпшенню стану справ. Оскільки на всю губернію було лише 83 земські фельдшери, 2 березня 1868 р. губернські земські збори прийняли рішення про відкриття Катеринославської земської фельдшерської школи з метою забезпечення фельдшерами насамперед сільських лікарень [18, с.132; 27, с. 916].

Статут школи був затверджений міністром внутрішніх справ 2 квітня 1870 р. Згідно зі статутом вона відкривалася при Катеринославській губернській земській лікарні «для забезпечення в можливо меншій час достатньою кількістю фельдшерів лікарень і сіл Катеринославської губернії». В навчальній частині школа знаходилася у віданні старшого лікаря лікарні, на якого покладалися обов'язки

директора школи, а в частині господарській – наглядача лікарні від губернської земської управи, які у всіх своїх розпорядженнях мали керуватися інструкцією, затвердженою губернською управою.

Найближчий нагляд за вихованцями повинен був здійснювати один з лікарів лікарні за допомогою старшого фельдшера, який затверджувався губернською земською управою за поданням старшого лікаря. Ординатори лікарні були викладачами школи. У Статуті лікарні Катеринославського губернського земства 1887 р. (§31) закріплювалася ця практика: «Лікарі губернської лікарні зобов'язані також викладати у фельдшерській школі предмети, вказані їм губернською земською управою, за узгодженням зі старшим лікарем» [21, с. 418; 25, с. 1170].

Від вступників вимагалось вміння читати і писати російською мовою. За статутом школи курс навчання був розрахований на три роки, з яких два роки призначалися для переважно теоретичного навчання, а третій рік – більше для практичної підготовки. На розсуд старшого лікаря термін навчання, виходячи з віку учня, міг бути продовжений ще на один рік – практичний. Реально термін навчання в школі був 4-річний: у перших трьох класах учні вивчали всі предмети відповідно до «Нормального статуту земської фельдшерської школи», затвердженого міністром внутрішніх справ 19 жовтня 1872 р. Вихованці, які успішно пройшли курс трьох теоретичних класів і задовільно витримали екзамен зі всіх як загальноосвітніх, так і спеціальних предметів, не вважалися такими, що закінчили повний курс навчання і не випускалися зі школи, а для більшого засвоєння отриманих теоретичних знань і набуття навичок у практичному застосуванні цих знань залишалися у званні практикантів ще на один рік при губернській лікарні. У лікарні вони знайомилися з доглядом за хворими (накладення пов'язок, ставлення п'явок, банок тощо) і в аптеці – з приготуванням ліків, веденням аптечного рахівництва та ін. Тільки по закінченні року, витримавши нове, практичне випробування, отримували звання фельдшера [8, с. 55; 10, с. 4; 12, с. 38; 25, с. 1171].

Серед загальноосвітніх предметів у школі викладалися: закон Божий (священна історія Старого і Нового Заповіту, короткий катехізис), російська мова (коротка граматики, причому як етимологія, так і синтаксис), арифметика (чотири правила арифметики, прості та десяткові дробі і пропорції), ботаніка, латинська мова (вивчення початкових правил граматики, наскільки це потрібно для правильного розуміння і написання рецептів), а зі спеціальних дисциплін: анатомія, фізіологія, хірургія, внутрішня патологія і терапія, фармація і фармакологія, теоретична рецептура [25, с. 1172–1173].

У 1897 р. був виданий новий «Нормальний статут земської фельдшерської школи» і запроваджені нові програми викладання, розро-

блені Медичною радою міністерства внутрішніх справ. Був підвищений освітній ценз вступників до трирічної народної школи, продовжено термін навчання до чотирьох років, передбачено не тільки збільшення обсягу годин на більшість загальноосвітніх і спеціальних предметів (арифметику, історію, фармацію, терапію, хірургію, дитячі хвороби та ін.), але вводилися і нові навчальні дисципліни – геометрія, зоологія, чистописання, фармакогнозія, вчення про масаж тощо. Нова програма протягом двох років була введена в школі у повному обсязі, за винятком того, що всі теоретичні предмети закінчувалися у перших трьох класах, а 4-й клас був призначений виключно для практичних занять [4; 17, с. 3; 28].

Після закінчення повного курсу слухачі здавали екзамени у присутності членів Лікарського відділення Катеринославського губернського правління, члена губернської земської управи, старшого лікаря лікарні і вчителів. Лікарське відділення Катеринославського губернського правління, яке здійснювало нагляд за викладанням у школі, видавало випускникам свідоцтво на звання фельдшера [25, с. 1174].

Фельдшери, які виховувалися за рахунок земства, зобов'язувалися відслужити земству Катеринославської губернії 4 роки, зберігаючи право на отримання жалування за призначенням губернських земських зборів. Ті учні, які після закінчення курсу не бажали служити земству, мали відшкодувати витрати на навчання. Фельдшери, які платили за навчання, не були зобов'язані служити за призначенням земства. Після закінчення обов'язкової служби фельдшерам, які виявили старанність у виконанні своїх обов'язків і досвідченість, надавалося, за свідченням лікаря, при якому вони знаходилися, звання старшого фельдшера [10, с. 4; 25, с. 1174].

На утримання фельдшерської школи земство асигнувало значні кошти. Так, у 1873 р. на школу було асигновано 3 700 крб., у 1879 р. кошторис школи становив уже 9 348 крб., у 1881 р. – 13 597 крб., у 1888 р. – 8 878 крб., у 1891 р. – 9 125 крб., 1896 р. – 11 362 крб. і в 1898 р. – 12 310 крб. Коливання обсягів фінансування обумовлювалися передусім різною кількістю учнів [6, с. 32; 19, с. 356; 20, с. 368–369; 21, с. 454–455; 22, с. 320–321; 23, с. 884–889; 24, с. 1574].

Про рівень фінансування школи свідчить звіт однієї з чергових комісій губернської земської управи, яка у 1887 р. ознайомила з станом справ школи. Комісія зазначала, що у двоповерховому корпусі, який займала школа, просторі класи і спальня. Остання облаштована за прикладом таких приміщень «у гімназичних пансіонах, з рядами ліжок і нічними столиками біля кожного ліжка, вкритих байковими ковдрами. Сам одяг і взуття фельдшерських учнів (тонке сукно і штиблети) вказують на утримання останніх, як пансіонерів

гімназій і взагалі середніх навчальних закладів». Правда, в цьому члені комісії вбачали недолік, оскільки порівняно вишукана обстановка фельдшерських учнів (особливо по одягу, їжі, спальні і навіть догляду за приміщенням) «надає простим селянським хлопчикам той непотрібний міщансько-міський лоск зовнішньої цивілізації, завдяки яким повернення в село зі школи таке обтяжливе хлопчику, який розвинув у собі смаки і звички в душі міської цивілізації і не знаходить нічого відповідного в сільській обстановці своїх батьків» [21, с. 837–838].

Тому комісія на чолі з губернським гласним Г. А. Залюбовським для усунення цих недоліків пропонувала: «1) пошив одягу з простого селянського або із солдатського сукна, у вигляді чемарок і штанів на російський зразок, взуття також простого крою з халявами, без високих франтівських, як нині, підборів і гумок; 2) спрощення в їжі у вигляді двох постійних блюд (борщ або суп і каша, чи щось у цьому роді), а у святкові дні, мабуть і м'ясою печенею; 3) прибирання ліжок, спальної кімнати і класних самими учнями; взагалі має бути витримане начало селянської обстановки самопомогі і самообслуговування, зовсім не через стороннього служителя чи лакея; 4) посадка і взагалі обробка власними руками учнів лікарських рослин і ділянок для них, в особливому відділенні двора лікарні, для більшого наочного ознайомлення з ними, а рівно і прийоми засушування цих рослин для лікарських потреб і 5) взагалі спрощення життєвої обстановки учнів, з непозбавленням їх участі і в чорних для себе роботах» [21, с. 838–839].

Разом з тим, комісія звернула увагу на відсутність при фельдшерській школі «якої б то не було бібліотеки, гербарію цілющих рослин і колекцій, наприклад, шкідливих і цілющих комах; словом відсутність навіть спеціально-навчальних посібників, оскільки школа, крім деяких підручників, нічого з цього не має і учні у вільний час не можуть зайнятися корисними і розвивальними заняттями» [21, с. 839].

Враховуючи останнє зауваження, губернська земська управа у кошторисі витрат, скажімо на 1888 р., передбачила асигнування 200 крб. на придбання для школи навчальних посібників, на 1891 р. – 300 крб., а на 1897 р. – 350 крб. Було також прийнято рішення про започаткування ботанічних екскурсій для ознайомлення учнів з місцевими рослинами, особливо лікарськими, і створення ботанічних колекцій. Згідно з постановою зборів від 12 грудня 1889 р. для викладання ботаніки і організації екскурсій був запрошений відомий дослідник, учитель Катеринославського реального училища І. Я. Акінф'єв [13, с. 26–27; 21, с. 455; 22, с. 321; 27, с. 922].

Штатний комплект стипендіатів, які виховувалися за рахунок губернського земства, спочатку становив 16 учнів: з розрахунку по два учні на кожний з восьми повітів губернії. Із 1873 р. постановою

земських зборів він був збільшений до 34 вихованців. Крім стипендіатів приймалися і так звані «вільноприходящі» учні, які навчалися в школі безоплатно. До школи за поданням повітових земських управ приймалися переважно селянські діти, які закінчили курс народних училищ. Губернська управа зараховувала до школи тих, хто успішно витримав конкурсний вступний екзамен, надаючи перевагу краще підготовленим і дітям найбідніших батьків. Перевага селянським дітям надавалася свідомо, оскільки розраховували, що після закінчення школи вони залишаться працювати на селі [4; 7, с. 39; 10, с. 4; 12, с. 37; 15, с. 135; 27, с. 916].

Протягом перших десяти років існування школи в ній навчалось 125 учнів (108 стипендіатів і 17 приходящих). Перший випуск, який нараховував 4 особи, відбувся у 1872 р. Всього у 1870–1880 рр. з цих 125 вихованців школу закінчило 75 (71 стипендіат і 4 приходящих) [2; 9, с. 7].

У 1889 р. земські збори прийняли рішення про поступове скорочення числа стипендіатів задля зменшення витрат на утримання школи і збільшення приходу приходящих учнів. Для них з 1890 р. встановлювалася плата за навчання у розмірі 20 крб. на рік. Із 1891 р. почали приймати також своєкоштных напівпансіонерів із платою 120 крб. на рік за стіл, квартиру і навчання (одяг, взуття, білизну, книги і навчальні посібники вони купували самі) [13, с. 24; 14, с. 127; 25, с. 1168].

Таким чином, наприкінці XIX ст. учні школи поділялися на три категорії: вихованці, направлені повітовими земствами або зараховані безпосередньо губернським земством, які жили у школі на повному утриманні, своєкоштні напівпансіонери і «вільноприходящі» з платою за право навчання 20 крб. на рік [25, с. 1165].

Чисельність учнів у 1870/1880-х рр. знаходилася приблизно на однаковому рівні і почала різко зростати у 1890-х рр. Так, якщо у 1874/1875 навчальному році в школі навчалось 35 учнів (19 учнів у 1-му класі, 15 – у 2-му і 1 учень – у 3-му), у 1881/1882 навчальному році – 36 (34 стипендіати і 2 вільноприходящих), у 1887/1888 навчальному році – 35 (32 стипендіати і 3 вільноприходящих), у 1890/1891 навчальному році – 34 (31 стипендіат і 3 вільноприходящих), то у 1892/1893 навчальному році – вже 48 учнів (29 стипендіатів і 19 вільноприходящих), у 1894/1895 навчальному році – 54 (29 стипендіатів, 4 своєкоштні напівпансіонери і 21 вільноприходящий), у 1895/1896 навчальному році – 60 учнів (29 стипендіатів губернського і повітових земств, 1 стипендіат Олександрівської училищної ради, 9 своєкоштных напівпансіонерів і 21 вільноприходящий) і в 1899/1900 навчальному році – 91 учень (31 стипендіат, 10 своєкоштных напівпансіонерів і 50 приходящих учнів). У зв'язку

з цим змінювався і соціальний склад учнів: із 91 учня діти селян становили 40,65 % (37), міщан – 45 % (41), купців – 1,09 % (1), дворян – 13,18 % (12) [7, с. 39; 10, с. 4; 12, с. 38; 13, с. 25; 14, с. 124; 15, с. 136; 16, с. 122; 17, с. 3, 5].

Перший випуск школи становив, як зазначалося, 4 фельдшери. У подальшому, у 70–90-х рр. XIX ст., щорічний випуск коливався від 6 до 12 фельдшерів. Випускникам традиційно за рішенням губернських земських зборів при випуску вручався фельдшерський набір інструментів і повний комплект підручників, за якими вони навчалися у школі. Після закінчення навчання випускники-стипендіати розподілялися, як правило, у розпорядження тих повітових управ, які відправляли їх на навчання, для призначення в медичні дільниці або лікарні. До інших повітів вони направлялися лише у випадках, якщо там не було вакантних місць [2; 10, с. 4; 11, с. 25; 13, с. 320–321; 14, с. 127].

Отже, у другій половині XIX ст., із відкриттям першого спеціального навчального закладу – Катеринославської губернської земської фельдшерської школи, відбулося становлення медичної освіти у нашому краї. За цей час школа досягла значного поступу: майже у шість разів зріс контингент її учнів, для системи охорони здоров'я було підготовлено кілька сотень кваліфікованих фахівців.

Бібліографічні посилання

1. **Гриженко Л. В.** Стан медичного обслуговування міського населення Катеринославщини (кінець XIX – початок XX ст.) / Л. В. Гриженко // Вісник Дніпропетр. ун-ту. Сер. Історія та археологія. – 2012. – Вип. 20. – С. 36–44.
2. Дніпропетровське медичне училище [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dmu.dp.ua/50/Istoriya-uchilisha>. – Назва з екрану.
3. Земская медицина в Верхнеднепровском уезде за 1911 год. – Верхнеднепровск, 1913.
4. К истории среднего медицинского образования [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://oldmedik.ru/istoriya-mediciny/200-k-istorii-srednego-medicinskogo-obrazovaniya.html>. – Загл. с экрана.
5. **Липовская Т. Д.** Роль земств в развитии медицинского обслуживания населения Екатеринославщины в начале XX в. / Т. Д. Липовская // Наддніпрянський іст.-краєзнав. зб. – Д., 1998. – Вип. 1. – С. 145–149.
6. Отчет Екатеринославской губернской земской управы за 1873 год. – Екатеринослав, 1874.
7. Отчет Екатеринославской губернской земской управы за 1875 год. – Екатеринослав, 1876.
8. Отчет Екатеринославской губернской земской управы за 1876 год. – Екатеринослав, 1877.
9. Отчет Екатеринославской губернской земской управы за 1880 год. – Екатеринослав, 1881.
10. Отчет Екатеринославской губернской земской управы за 1881 год. – Екатеринослав, 1882.

11. Отчет Екатеринославской губернской земской управы за 1883 год. – Екатеринослав, 1884. – Ч. II.
12. Отчет Екатеринославской губернской земской управы за 1887 год. – Екатеринослав, 1888. – Ч. I.
13. Отчет Екатеринославской губернской земской управы за 1890 год. – Екатеринослав, 1891. – Ч. II.
14. Отчет Екатеринославской губернской земской управы за 1892 год. – Екатеринослав, 1893. – Ч. II.
15. Отчет Екатеринославской губернской земской управы за 1894 год. – Екатеринослав, 1895. – Ч. II.
16. Отчет Екатеринославской губернской земской управы за 1895 год. – Екатеринослав, 1896. – Ч. II.
17. Отчет Екатеринославской губернской земской управы за 1899 год. – Екатеринослав, 1900 – Ч. II.
18. Постановления Екатеринославского губернского земского собрания 3-й очередной сессии с 5 по 24 декабря 1869 года. – Екатеринослав, 1869.
19. Постановления XIII очередной сессии Екатеринославского губернского Земского собрания с 18 по 30 октября 1878 года с приложениями к ним. – Екатеринослав, 1879.
20. Постановления XV очередной сессии Екатеринославского губернского земского собрания с 10 по 21 декабря 1880 года с приложениями. – Екатеринослав, 1881.
21. Постановления XXII очередной сессии Екатеринославского губернского земского собрания с 3 по 15 декабря 1887 года. – Екатеринослав, 1888.
22. Постановления XXV очередной сессии Екатеринославского губернского земского собрания с 5 по 14 декабря 1890 года с приложениями. – Екатеринослав, 1891.
23. Постановления XXX очередной сессии Екатеринославского губернского земского собрания с 4 по 13 декабря 1895 года с приложениями. – Екатеринослав, 1896.
24. Постановления XXXII очередной сессии Екатеринославского губернского земского собрания с 5 по 16 декабря 1897 года с приложениями, – Екатеринослав, 1898.
25. Приложения к постановлениям Екатеринославского губернского земского собрания XLI очередной 1906 года сессии (с 1 декабря по 13 декабря 1906 г.). – Екатеринослав, 1907.
26. **Прокопенко Л. Л.** Генеза та розвиток державної освітньої політики в Україні (IX – початок XX ст.) / Л. Л. Прокопенко. – Д., 2008.
27. Систематический свод постановлений Екатеринославского губернского земского собрания 1866–1913 гг. / сост. под ред. П. К. Соколова. – Екатеринослав, 1914. – Т. I. – 1866–1889 гг.
28. **Смирнова Е. М.** Вспомогательный медицинский персонал на земской службе [Електронний ресурс] / Е. М. Смирнова. – Режим доступу: http://historymedjournal.com/volume/number_3/3-2014__Smirnova_Vspomogat%20med%20personal.pdf. – Заглавие с экрана.
29. **Черемісін О. В.** Місцеве самоврядування Півдня України в організації медичної допомоги населенню XIX століття / О. В. Черемісін // Наук. пр. іст. ф-ту Запоріж. нац. ун-ту. – 2010. – Вип. XXIX. – С. 41–50.

Надійшла до редколегії 12.05.2016

УДК 377.3(477.63)«19»

С. Л. Прокопенко

Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара

ПЕРШЕ КАТЕРИНОСЛАВСЬКЕ КОМЕРЦІЙНЕ УЧИЛИЩЕ: СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК

Висвітлено передумови створення 1-го Катеринославського комерційного училища та основні напрями його розвитку у 1901–1917 рр.: формування педагогічного колективу, організація навчально-виховного процесу, розвиток матеріальної бази, джерела фінансування. Особливу увагу приділено діяльності опікунської ради та педагогічного комітету училища.

Ключові слова: Катеринославське комерційне училище, купецьке товариство, опікунська рада, педагогічний комітет.

С. Л. Прокопенко

Днепропетровский национальный университет имени Олеся Гончара

ПЕРВОЕ ЕКАТЕРИНОСЛАВСКОЕ КОММЕРЧЕСКОЕ УЧИЛИЩЕ: СТАНОВЛЕНИЕ И РАЗВИТИЕ

Освещены предпосылки создания 1-го Екатеринославского коммерческого училища и основные направления его развития в 1901–1917 гг.: формирование педагогического коллектива, организация учебно-воспитательного процесса, развитие материальной базы, источники финансирования. Особое внимание уделено деятельности попечительского совета и педагогического комитета училища.

Ключевые слова: Екатеринославское коммерческое училище, купеческое общество, попечительский совет, педагогический комитет.

S. L. Prokopenko

Oles Honchar Dnipropetrovsk National University

FIRST KATERYNOSLAV COMMERCIAL COLLEGE: FORMATION AND DEVELOPMENT

The prerequisites for the creation of the First Katerynoslav commercial college and the main directions of its development in 1901–1917 are explained. Considerable attention is paid to the analysis of the first stage of the formation of the college (June 1899 – June 1901), when the basic organizational issues were resolved. They were related to the opening of the college: the merchant society was created, the Board of Trustees was elected, a special charge of guild and industrial certificates on college was introduced, a plot of land was given and the construction of the premises started, the Statute of the College